

УДК 332.1:338.2
JEL Classification: R13
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-8-16>

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ ЗА ОЗНАКОЮ ЗАГРОЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

© 2025 ТУР О. В., ЄРЕМЕЄВ О. В.

УДК 332.1:338.2
JEL Classification: R13

**Тур О. В., Єремеєв О. В. Підходи до класифікації територій України
за ознакою загроз соціально-економічному розвитку**

Метою статті є узагальнення підходів до класифікації територій України за загрозами соціально-економічному розвитку та виокремлення ознак класифікації територіальних громад за рівнем загроз. Повномасштабне російське вторгнення загострило низку загроз регіональному розвитку України, що потребує всебічного аналізу проблемних питань функціонування територій, зокрема з метою визначення шляхів їх майбутнього функціонування. Сучасні ініціативи щодо повоєнної відбудови України акцентують увагу на необхідності врахування характерних ознак територій, що визначають можливі напрями їх відновлення. Такий підхід обумовлений диференціацією адміністративно-територіальних одиниць за рівнем їх соціально-економічного розвитку та різним ступенем наявних загроз. У статті зазначено, що території України на шляху визначення повоєнних ініціатив відчують певні перешкоди, зокрема відсутність прозорих законодавчих норм щодо формування проєктів відновлення. Обґрунтовано, що, враховуючи сучасні проблеми розвитку територій України на тлі триваючої війни, доцільним є розгляд та удосконалення підходів, які передбачають диференціацію територій за рівнем наявних загроз. Запропоновано в умовах сучасних викликів, що пов'язані з триваючою військовою агресією, при здійсненні типології територіальних громад спочатку виокремлювати громади за ознакою розташування відносно кордонів з державою-агресором та лінією розмежування, а потім в межах виокремлених угруповань виокремлювати ознаки територій за змістом і ступенем загроз, які різняться саме внаслідок обставин, спричинених повномасштабним вторгненням.

Ключові слова: територіальні громади, загрози територіального розвитку, військова агресія, повоєнне відновлення, ознаки класифікації територій.

Табл.: 3. **Бібл.:** 15.

Тур Олена Василівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, відділ макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна); доцент, кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: ellenn@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6229-8605>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-5577-2018>

Єремеєв Олександр Вікторович – здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: a.yeremieev@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1722-0328>

UDC 332.1:338.2
JEL Classification: R13

Tur O. V., Yermieiev O. V. Approaches to Classifying Ukraine's Territories by Threats to Socioeconomic Development

The aim of this article is to summarize approaches to classifying Ukraine's territories according to threats to socioeconomic development and to highlight the criteria for classifying territorial communities by their level of threat. The full-scale Russian invasion has exacerbated a number of threats to Ukraine's regional development, necessitating a comprehensive analysis of the problematic issues of territorial functioning, particularly to determine ways for their future operation. Current initiatives for Ukraine's post-war reconstruction emphasize the need to consider the characteristic features of territories that determine potential directions for their restoration. This approach is driven by the differentiation of administrative-territorial units based on their level of socioeconomic development and the varying degrees of existing threats. The article states that Ukraine's territories face certain obstacles in the process of defining post-war initiatives, particularly the lack of clear legislative norms for the development of reconstruction projects. It is argued that, taking into account the current issues of territorial development in Ukraine amidst the ongoing war, it is appropriate to review and refine approaches that involve differentiating territories based on the level of existing threats. It is proposed that, in the context of current challenges linked to ongoing military aggression, when conducting a typology of territorial communities, communities should first be categorized according to their proximity to the borders with the aggressor country and the line of contact, and then, within the identified groups, the characteristics of territories should be further distinguished according to the nature and severity of threats, which differ specifically as a result of circumstances caused by the full-scale invasion.

Keywords: territorial communities, threats to territorial development, military aggression, post-war recovery, signs of territory classification.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 15.

Tur Olena V. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine); Associate Professor, Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: ellenn@ukr.net

Повномасштабне російське вторгнення загостило низку загроз регіональному розвитку України, що потребує всебічного аналізу проблемних питань територій, зокрема з метою визначення шляхів їх майбутнього функціонування. Слід підкреслити, що сучасні ініціативи щодо повоєнної відбудови України, які пропонуються на загальнодержавному та регіональному рівнях, акцентують увагу на необхідності врахування характерних ознак територій, що визначають можливі напрями їх відновлення [1]. Такий підхід обумовлений диференціацією адміністративно-територіальних одиниць за рівнем їх соціально-економічного розвитку та різним ступенем наявних загроз.

Дослідженню різних аспектів класифікації територій за певними ознаками присвячено наукові праці багатьох вітчизняних учених, зокрема, таких як: Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б., Лещух І. В., Монинець В. В., Мельник М. І., Сторонянська І. З., Бенюк Л. Я. та ін.

Водночас додаткового дослідження потребують питання, пов'язані з урахуванням при класифікації територій загроз соціально-економічному розвитку, зокрема на тлі триваючої війни та викликів повоєнної реконструкції.

Метою статті є узагальнення підходів до класифікації територій України за загрозами соціально-економічному розвитку та виокремлення ознак класифікації територіальних громад за рівнем загроз.

Території України на шляху визначення повоєнних ініціатив відчувають певні перешкоди, зокрема відсутність прозорих законодавчих норм щодо формування проектів відновлення. Брак кваліфікованих спеціалістів у сфері повоєнної розбудови територіальних громад також гальмує розробку та впровадження відповідних заходів, оскільки наявний потенціал не відповідає значному за обсягом та глибиною колу загроз [1].

Необхідність посилення уваги саме на окремих територіях як суб'єктах формування відновлювальних заходів пояснюється тим, що можливе посилення централізації процесу післявоєнної реконструкції може призвести до зменшення ролі регіональної політики. Слід додати, що експертами зазначається наявність акценту на переважно

інфраструктурній відбудові територій без урахування їх особливостей, що пов'язані із загрозами розвитку [1]. Така позиція представників виконавчої влади та органів місцевого самоврядування обумовлена ускладненням завдання повернення людей у громади без забезпечення гідних умов для їх проживання. Отже, в умовах, що склалися, величезною є потреба у диференціації територій країни залежно від наявних загроз соціально-економічному розвитку.

Слід зазначити, що Законом України «Про засади державної регіональної політики» передбачено певні функціональні типи територій, а саме: території відновлення; регіональні полюси зростання; території з особливими умовами для розвитку; території сталого розвитку [2].

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» територіальна громада може вважатися територією відновлення за умови відповідності хоча б одній з таких ознак, як: ведення бойових дій; тимчасова окупація; руйнування об'єктів інфраструктури; значне переміщення населення до інших регіонів та/або інших держав; погіршення рівня соціально-економічного розвитку за певними показниками (чисельність населення, рівень безробіття, кількість внутрішньо переміщених осіб, надходження від сплати податків та зборів до місцевого бюджету) [3].

Також необхідно додати, що авторами дослідження, започаткованого Ініціативним центром сприяння активності та розвитку громадського почину (ICAP) «Єднання», наголошується, що саме на рівні територіальних громад здійснюються проекти відновлення, що потребує формування типології громад з метою обґрунтованого фінансування заходів з відновлення кожного їх типу [1]. У дослідженні акцентується увага на доцільності побудови типології на основі двох головних аспектів: по-перше, позиціонування громад як таких, що постраждали від війни та потребують підтримки; по-друге, виокремлення спільних ознак громад щодо формування планів їх відбудови.

Як зазначено у «Дослідженні ініціатив у сфері повоєнного відновлення», класифікація територій

має здійснюватися на основі наявності руйнівних ознак внаслідок війни та виокремлення критеріїв групування громад. Відповідно до зазначених аспектів пропонується розподіл на: умовно безпечні громади; громади, що зазнали значних руйнувань; прикордонні та прифронтові громади; деокуповані громади; повністю зруйновані громади [1].

Вбачається за доцільне підкреслити, що класифікація територій має здійснюватися на основі розподілу їх загальної сукупності на окремі групи за ознакою, яка є спільною для всіх представників групи. У дослідженнях вітчизняних науковців пропонуються різні класифікаційні ознаки для виокремлення певних груп територій (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація територій за різними ознаками

Ознака	Тип території
Рівень критичності	Надкритичні, критичні, помірно критичні
Складові сталого розвитку	Економічно непривабливі території, території із соціальною напруженістю, території екологічного лиха
Проблемність і рівень соціально-економічного розвитку	Безпроблемні, проблемні, депресивні, слаборозвинені, кризові території; проблемні території, що потребують підвищеної уваги; проблемні території середнього та високого рівнів розвитку
Рівень регіональної стійкості	Абсолютно нестійкі, відносно нестійкі, нестійкі регіони, регіони-аутсайтери
Рівень депресивного стану	Території з низьким, середнім, високим рівнем депресивного стану
Рівень і динамічність розвитку	Території з високим рівнем й динамічністю розвитку; території з високим рівнем й низькою динамічністю розвитку; території з низьким рівнем й високою динамічністю розвитку; території з низьким рівнем й динамічністю розвитку
Структура і спрямованість функціонування економіки	Старопромислові експортоорієнтовані регіони; інноваційні внутрішньо-орієнтовані регіони; аграрнообслуговуючі внутрішньо-орієнтовані регіони
Рівень фінансування розвитку економіки	Території з високим, середнім, низьким рівнем фінансування економіки
Наявність проблем територіального розвитку	Динамічні території, що характеризуються прогресивним станом розвитку; проблемні території слаборозвиненого або депресивного типу, розвиток яких з певних причин суттєво відстає від середнього по країні
Структура економіки	Індустріальні, обслуговуючі, збалансовані території
Частка промисловості	Індустріально-аграрні, аграрно-індустріальні, збалансовані території
Рівень індустріалізації	Низько індустріальні, індустріальні, високо індустріальні, надіндустріальні території
Рівень промислового виробництва	Території з низьким, середнім, істотним, високим рівнем промислового виробництва
Рівень економічної ефективності промислового виробництва	Дуже неефективні, неефективні, слабо ефективні, відносно ефективні території
Економічні особливості	Урбанізовані та фінансові центри; регіони із занепадом промисловості, з нестійкою динамікою соціально-економічного розвитку, з низькою динамікою економічного зростання; периферійні динамічні регіони; периферійні регіони з низькою динамікою економічного розвитку
Рівень життя населення	Стабільно високий рівень; стабільно низький рівень; з тенденцією до зниження рівня; з тенденцією до підвищення рівня; з нестійкою ситуацією та коливанням рівня
Центр-периферійні відносини	Багатофункціональні та високоурбанізовані регіони; напівпериферійні старопромислові райони; регіони з осередками індустріалізації на віддалених територіях; периферійні, здебільшого аграрні, райони тривалого і нового ресурсного освоєння з окремими промисловими ареалами

Джерело: складено за [4; 5; 6; 7].

Слід підкреслити, що при визначенні підходу до класифікації територій за рівнем загроз необхідно враховувати її приналежність до сільського або міського типу. Таке твердження обумовлюється переважним формуванням викликів розвитку саме на низовому рівні адміністративно-територіального устрою, а саме сільських територій, які характеризуються зменшенням економічної активності та чисельності населення. Тому, аналізуючи підходи до типології територій, слід приділити увагу такій ознаці, як рівень територіального поділу.

У зв'язку з цим доцільним є розгляд світового досвіду ідентифікації територій, зокрема досвід ЄС та ОЕСР (табл. 2), згідно з яким виокремлено дві головні ознаки [8]:

- ✦ показники приналежності території до сільської або міської;
- ✦ показники щодо поділу країн для статистичних цілей NUTS.

Додатковими ознаками є:

- ✦ питома вага населення у міській та сільській місцевості (переважно міські території – більше 75% населення проживає у містах; проміжні території – у містах проживає 51–75% населення; переважно сільські території – більше 50% населення проживає на сільській території);
- ✦ наявність важливих міських центрів у регіоні (проміжні території – наявність міського центру з населенням більше 200 тис. жителів, що становить щонайменше 25% населення регіону; переважно міські території – наявність міського центру з населенням більше 500 тис. жителів, що становить щонайменше 25% населення регіону);
- ✦ час руху автомобіля, необхідного 50% населення території для досягнення міста з чисельністю жителів понад 50 тис. осіб.

Таблиця 2

Типологія територій за методикою ОЕСР

Показник				Тип території
Питома вага населення регіону у сільській місцевості менше 15%				Переважно міська територія
Питома вага населення у сільській місцевості 15–50%	Місто з населенням більше 500 тис. осіб, в якому проживає більше 25% жителів регіону	Часу руху авто, необхідного 50% населення для досягнення міста з чисельністю жителів, більшою 50 тис. осіб	більше 60 хв	Проміжна відділена територія
			менше 60 хв	Проміжна близька до міста територія
Питома вага населення у сільській місцевості більше 50%	Місто з населенням більше 200 тис. осіб, в якому проживає більше 25% жителів регіону	Часу руху авто, необхідного 50% населення регіону для досягнення міста з чисельністю жителів більшою 50 тис. осіб	більше 60 хв	Переважно сільська відділена територія
			менше 60 хв	Переважно сільська близька до міста територія

Джерело: складено за [8; 9].

Слід підкреслити, що важливою особливістю загроз просторового розвитку є зростання ролі великих міст у прискоренні економічного розвитку прилеглих територій та процесу формування міських агломерацій.

Поява міських агломерацій відбувається на тлі урбанізації, активізації впливу міста на прилеглі до нього території, збільшенні потреби у трудових ресурсах для міської економіки, розвитку транспортного сполучення та соціальної інфраструктури. Тобто міські агломерації – це новий етап роз-

витку міста, що супроводжується концентрацією населених пунктів навколо його території та посиленням економічних, соціальних та екологічних зв'язків [8].

До основних критеріїв виокремлення міських агломерацій дослідниками різних аспектів регіонального розвитку віднесено [10]:

- ✦ кількість жителів центрального міста більше 100 тис. осіб;
- ✦ компактна забудова;

- ✦ єдина урбанізована зона, що формується шляхом скупчення населених пунктів навколо міста;
- ✦ рівень концентрації об'єктів інфраструктури, що перевищує середній показник по регіону;
- ✦ висока транспортна доступність до центрального міста;
- ✦ досягнення агломераційного ефекту (економія на масштабі виробництва за рахунок зниження різних типів витрат; формування комунікативної зони міжособистісних зв'язків, швидка адаптація до нових економічних і соціальних змін.

Підсумовуючи представлені в роботах вітчизняних науковців підходи до класифікації територій, можна зробити висновок про достатньо широке охоплення аспектів регіонального розвитку. Проте, враховуючи сучасні проблеми розвитку територій України на тлі триваючої війни, доцільним є розгляд та удосконалення підходів, які передбачають диференціацію територій за рівнем наявних загроз.

У зв'язку з цим цікавим є підхід, що передбачає класифікацію територіальних громад за трьома блоками, а саме блок ресурсних умов просторового розвитку, блок умов досягнення спроможності територіальних громад та блок проблемно-орієнтованого розвитку [5].

До блоку ресурсних умов просторового розвитку авторами віднесено такі ознаки, як

- ✦ адміністративно-територіальний поділ (міські, сільські, селищні територіальні громади);
- ✦ меріцій (агломеративні, агломеративно-периферійні, віддалені територіальні громади);
- ✦ наявність специфічних ресурсів (територіальні громади з унікальними ресурсами, з частковою наявністю декількох ресурсів і частковою спеціалізацією, без унікальних ресурсів);
- ✦ структура економіки (територіальні громади з переважанням сільського господарства, з переважанням промислового сектора, з переважанням сфери послуг, з полігалузевою економікою).

До блоку умов досягнення спроможності територіальних громад віднесено ознаку рівня спроможності до розвитку на основі самодостатності (спроможні громади, частково спроможні громади, неспроможні громади).

Блок проблемно-орієнтованого розвитку передбачає розподіл територіальних громад за характером проблем розвитку:

- ✦ громади прикордоння (50 км від державного кордону);
- ✦ громади в умовах подолання наслідків військової агресії (громади у кризовому стані, громади у зоні постійного ризику – 50 км від лінії фронту, громади в зоні тимчасового ризику – 50-100 км від лінії фронту, громади у тилових умовах – більше 100 км від лінії фронту);
- ✦ громади екологічного лиха;
- ✦ депресивні громади;
- ✦ громади з особливостями розвитку.

Важливо зазначити, що врахування реальних та потенційних загроз стає необхідним вектором формування напрямів соціально-економічного розвитку територій. Тому аналіз факторів, які здійснюють безпосередній вплив на їх функціонування, в тому числі в умовах повоєнного відновлення, набуває вельми актуального значення.

У дослідженні, що присвячено розробці методичного підходу до вибору напрямів просторового розвитку територій України, пропонується зазначені фактори розподіляти, зокрема, на загальні та такі, що спричинені наслідками військової агресії [5].

До загальних факторів належать ресурсне, кадрове, організаційне, цифрове, фінансове забезпечення тощо. До факторів, спричинених наслідками військової агресії, входять окупація територій, вимушена міграція, руйнування інфраструктури, втрата транзитного потенціалу, промислова деіндустріалізація тощо.

Класифікація, виконана на основі врахування зазначених факторів, дозволила виокремити такі типи територій [6]:

- ✦ тимчасово окуповані території (з урахуванням тих територій, що були окуповані та вже звільнені);
- ✦ території, які є прикордонними до тимчасово окупованих територій та до країни-агресора;
- ✦ тилові території, що не мають кордону з країною-агресором та не віднесені до перших двох ознак.

Враховуючи наявний науковий доробок щодо класифікації територій, а також з огляду на те, що в умовах повномасштабної агресії при формуванні напрямів їх соціально-економічного розвитку вагомим значення набуває врахування загроз різного походження, вбачається за доцільне здійснення класифікації на основі широкої сукупності ознак з розподілом за трьома періодами – повоєнним, довоєнним та післявоєнним [11].

Отже, у довоєнному періоді, основні проблеми розвитку територій можна розподілити за такими видами:

- ✦ ресурсні – проблеми, що пов'язані із наявністю природних, інфраструктурних, інноваційних, інвестиційних, фінансових, людських ресурсів;
- ✦ соціально-економічні – проблеми щодо конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, рівня доходів та платоспроможності населення, ступеню збалансованості ринку праці, надання соціальних гарантій;
- ✦ інституціональні – проблеми, що виникають на тлі особливостей організації публічного управління територіями;
- ✦ безпекові проблеми: пандемія коронавірусної хвороби, триваючий військовий конфлікт на сході України, загроза повномасштабного вторгнення.

Що стосується воєнного періоду, то важливим вбачається виокремлення таких головних проблем:

- ✦ зменшення чисельності населення внаслідок загибелі людей та виїзду за кордон чи у відносно безпечні регіони України;
- ✦ руйнування та пошкодження інфраструктурних об'єктів;
- ✦ негативні зрушення на ринку праці;
- ✦ релокація бізнесу та погіршення умов здійснення підприємницької діяльності;
- ✦ загрози енергетичній безпеці.

З урахуванням зазначених вище проблем довоєнного періоду можна акцентувати на таких викликах воєнного та повоєнного періодів:

- ✦ відбудова інфраструктури;
- ✦ створення умов для повернення населення та релокованого бізнесу;
- ✦ розмінування територій;
- ✦ формування механізмів запобігання можливим майбутнім загрозам (міжнародна інтеграція, розвиток оборонно-промислового комплексу).

Отже, враховуючи особливості розвитку у різних періодах (довоєнному, воєнному та повоєнному), можна запропонувати класифікацію за такими ознаками:

- ✦ рівень соціально-економічного розвитку (обсяг виробництва, кількість релокованих підприємств, рівень безробіття, розмір зарплати та соціальних виплат);
- ✦ рівень демографічних показників (статевікова піраміда населення, кількість загиблих, чисельність осіб, що залишили території звичного проживання у зв'язку з війною);

- ✦ стан навколишнього середовища (показники забруднення повітряних, водних та земельних ресурсів, вплив альтернативних джерел виробництва енергії на стан довкілля, масштаби забруднення внаслідок руйнувань і мінування територій);
- ✦ масштаб пошкодження та руйнування об'єктів виробничої, соціальної, транспортної, освітньої, енергетичної інфраструктури;
- ✦ ступінь безпеки (прифронтові, умовно безпечні – переважно західні регіони);
- ✦ наявність, тривалість та інтенсивність бойових дій, масованих ракетних атак та окупації.

Необхідно додати, що як одну з вагомих загроз повоєнному періоду слід позиціонувати збільшення корупційних ризиків щодо спрямування та розподілу коштів міжнародної донорської допомоги. У зв'язку з цим значно зростає актуальність здійснення антикорупційних реформ на таких заходах [12]:

- ✦ протидія виникненню корупційних ризиків;
- ✦ моніторинг і прозорість здійснення відновлювальних заходів;
- ✦ високий рівень поінформованості щодо антикорупційних зусиль;
- ✦ забезпечення функціонування антикорупційних інституцій та довіри до них.

Отже, подолання корупційних ризиків на етапі відбудови України має включати завершення антикорупційних реформ, а також усунення джерел корупції, що виникають у сфері закупівель, функціонування державних підприємств, ліцензій, податкової сфері.

Важомою складовою формування типології територій за рівнем загроз розвитку має бути також врахування досвіду повоєнної відбудови інших країн з метою адаптації найкращих практик до нових викликів.

Зокрема, досвід Боснії та Герцеговини демонструє зростання загроз на тлі відсутності стратегічного бачення реалізації повоєнних реформ; ігнорування необхідності встановлення чітких термінів реалізації деяких заходів; неефективності комунікаційних процесів; низького рівня узгодженості роботи донорів [13].

Враховуючи вищезазначене, слід наголосити, що ключовими елементами подолання загроз повоєнного розвитку України можуть бути такі як [14]:

- ✦ чітке визначення напрямів відбудови;
- ✦ впровадження антикорупційних заходів;

- ✦ комплексний підхід до розвитку економіки, державного та приватного секторів;
- ✦ врахування зміни позицій політичних сил після війни;
- ✦ акцент на зменшенні іноземного впливу та посиленні підтримки національних заходів.

Необхідно також підкреслити можливі виклики повоєнного розвитку територій, що пов'язані з євроінтеграційним вектором України. Майбутній вступ України до ЄС відбуватиметься за принципово інших умов, що були характерними для решти країн-членів альянсу. Саме з огляду на це вступ до ЄС може бути ефективним за умови всебічної протидії ризикам з боку уряду, підприємств, громадських організацій. Зокрема, органи місцевого самоврядування мають отримати достатні повноваження щодо формування політики та ухвалення рішень.

Отже, повоєнна відбудова України здійснюватиметься у рамках певних реформ, які є необхідними для євроінтеграції, що, своєю чергою, створює ризики територіальному розвитку. Слід зазначити, що продовження розбудови ефективної державної служби та децентралізації має бути одним з провідних векторів у реформуванні державного управління з метою чіткого закріплення повноважень територіальних громад на законодавчому рівні [15].

Таким чином, підсумовуючи наявний науковий доробок щодо класифікації територій, можна запропонувати класифікаційні ознаки територіальних громад з точки зору загроз їх функціонування (табл. 3).

Слід зазначити, що, враховуючи сучасні виклики, пов'язані з триваючою військовою агресією, вбачається за доцільне спочатку виокремити територіальні громади за ознакою розташування відносно кордонів з державою-агресором та лінією розмежування, а потім в межах виокремлених угруповань запропонувати ознаки територій за змістом та ступенем загроз, які різняться саме внаслідок обставин, спричинених повномасштабним вторгненням.

ВИСНОВКИ

В умовах військової агресії та майбутнього повоєнного відновлення вагомим значення набуває визначення підходів до типології територій з огляду на необхідність їх диференціації за рівнем соціально-економічного стану та наявних загроз майбутнього функціонування. Оскільки переважна більшість викликів розвитку виникає саме на рівні територіальних громад, важливим вбачається врахування притаманних їм ознак з метою обґрунту-

вання векторів протидії наявним та потенційним проблемам, що може бути підґрунтям для розробки та практичного застосування відповідних заходів місцевими органами самоврядування. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення URL: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf
2. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19>
3. Про затвердження порядку з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/731-2023-%D0%BF>
4. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Чинники впливу на соціально-економічний розвиток регіонів (територій) України в умовах загроз і подолання наслідків військової агресії. *Проблеми економіки*. 2024. № 3 (61). С. 142–148. DOI: 10.32983/2222-0712-2024-3-142-148
5. Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В., Полякова О. Ю., Іванова О. Ю. Класифікація територіальних громад в Україні як інструментарій результативного публічного управління просторовим розвитком. *Проблеми економіки*. 2023. № 2 (56). С. 129–140. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-129-140>
6. Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В. Теоретичні та практичні рекомендації щодо формування методичного підходу до вибору напрямів просторового розвитку територій України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 11. С. 93–102. DOI: 10.32983/2222-4459-2023-11-93-102
7. Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В., Красносова О. М., Михайленко Д. Г., Тур О. В. Класифікація проблемних ситуацій у розвитку регіонів України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. Т. 3 (56). С. 350–364. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.56.2024.4378>
8. Лещух І. В. Вплив обласного центра на соціально-економічний розвиток районів. *Облік і фінанси*. 2020. № 3 (89). С. 131–139. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-131-139](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-131-139)
9. Монинець В. В. Особливості формування і поділу територій різних функціональних типів у контексті державної стратегії регіонального розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2021. Вип. 4 (150). С. 9–14. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-4>
10. Структурна трансформація економіки міст Західного регіону України: передумови, чинники та особливості: наукова доповідь / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долиш-

Ознаки класифікації територіальних громад за рівнем загроз

Громади		
За ознакою розташування відносно кордонів з державою-агресором та лінією розмежування		
Умовно безпечні (тилові)	Прифронтові	Деокуповані
Загрози		
Соціально-економічні		
Обсяг виробництва (у т.ч. оборонно-промислового комплексу):		
– рівень безробіття, – розмір середньої заробітної плати, – обсяги та напрями соціальних виплат, – стан ринку праці		
– кількість релокованих підприємств, – масштаби пошкодження та руйнування інфраструктурних об'єктів, – створення можливостей для повернення ВПО та релокованого бізнесу, – розмінування територій, – зміна умов функціонування закладів освіти		
Демографічні		
– чисельність економічно активного населення, – кількість загиблих (у т.ч. дітей), – чисельність осіб, що залишили території звичного проживання у зв'язку з війною (ВПО, за кордоном, внаслідок насильницького вивезення)		
Екологічні		
стан природних ресурсів		
– екоцид, – знищення екосистем, – площа лісових пожеж внаслідок бойових дій, – заповідні території, що знаходяться під загрозою знищення		
Інституціональні		
– проблеми нормативно-правового забезпечення діяльності громад в умовах децентралізації та євроінтеграції, – ризики корупції у процесі використання міжнародної допомоги з повоєнної відбудови		

Джерело: складено авторами.

- ного НАН України» ; наук. ред. : М. І. Мельник. Львів, 2020. 163 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200033.pdf>
- Тур О. В., Єремєєв О. В. Ідентифікація проблем регіонального розвитку в довоєнному, воєнному та повоєнному періодах. *Бізнес Інформ*. 2025. № 1. С. 301–307.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-301-307>
 - Відбудова України: принципи та політика / за ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Б. Ведір де Муаро. Centre for Economic Policy Research, 2022. 508 с.
 - Косареви́ч С. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>
 - Сторонянська І. З., Бенівська Л. Я. Нова регіональна політика ЄС: особливості реалізації в контексті сучасних викликів та ризиків. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*. 2023. Вип. 1 (159). С. 3–11.
DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-1-1>
 - Функціональні типи територій як об'єкт державної регіональної політики: методичні підходи до ідентифікації : наук.-аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів : ІРД НАНУ, 2020. 150 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200041.pdf>

REFERENCES

- Doslidzhennia initsiatyv u sferi povoiennoho vidnovlennia [Study of post-war recovery initiatives] (n.d.). Retrieved from https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf
- Horodnichenko, Yu., Solohub, I., & Vedir de Muaro, B. (Eds.). (2022). *Vidbudova Ukrainy: pryntsypy ta polityka* [Rebuilding Ukraine: Principles and policies]. Centre for Economic Policy Research.
- Kosarevych, S. (n.d.). Pisliavoienna vidbudova Bosnii i Hertsehovyny [Post-war reconstruction of Bosnia and Herzegovina]. Retrieved from <https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>
- Leshchukh, I. V. (2020). *Vplyv oblasnogo tsentra na sotsialno-ekonomichni rozvytok raioniv* [Influence of the regional center on the socio-economic development of districts]. *Oblik i finansy*, 3(89), 131–139. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-131-139](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-131-139)
- Melnyk, M. I. (Ed.). (2020). *Strukturna transformatsiia ekonomiky mist Zakhidnogo rehionu Ukrainy: peredumovy, chynnyky ta osoblyvosti* [Structural transformation of the economy of cities in the Western region of Ukraine: Prerequisites, factors and features]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnogo NAN Ukrainy». Retrieved from <http://ird.gov.ua/irdp/p20200033.pdf>
- Monynets, V. V. (2021). *Osoblyvosti formuvannia i podilu terytorii riznykh funktsionalnykh typiv u konteksti derzhavnoi stratehii rehionalnogo rozvytku* [Features of the formation and division of territories of different functional types in the context of the state strategy of regional development]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, 4(150), 9–14. <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-4>
- Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 156-VIII [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine of 05.02.2015 No. 156-VIII]. (2015, February 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19>
- Pro zatverdzhennia poriadkiv z pytan vidnovlennia ta rozvytku rehioniv i terytorialnykh hromad: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.07.2023 № 731 [On the approval of procedures for the restoration and development of regions and territorial communities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 18, 2023 No. 731]. (2023, July 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/731-2023-%D0%BF>
- Semyhulina, I. B., & Yaroshenko, I. V. (2023). *Teoretychni ta praktychni rekomendatsii shchodo formuvannia metodychnoho pidkhodu do vyboru napriamiv prostorovoho rozvytku terytorii Ukrainy* [Theoretical and practical recommendations for the formation of a methodological approach to the choice of directions of spatial development of territories of Ukraine]. *Biznes Inform*, 11, 93–102. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-11-93-102>
- Semyhulina, I. B., Yaroshenko, I. V., Krasnonosova, O. M., Mykhailenko, D. H., & Tur, O. V. (2024). *Klasyfikatsiia problemnykh sytuatsii u rozvytku rehioniv Ukrainy* [Classification of problem situations in the development of regions of Ukraine]. *Finansovo-kredytna dialnist: problemy teorii ta praktyky*, 3(56), 350–364. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4378>
- Semyhulina, I. B., Yaroshenko, I. V., Poliakova, O. Yu., & Ivanova, O. Yu. (2023). *Klasyfikatsiia terytorialnykh hromad v Ukraini yak instrumentarii rezultatyvnoho publichnogo upravlinnia prostorovym rozvytkom* [Classification of territorial communities in Ukraine as a tool for effective public management of spatial development]. *Problemy ekonomiky*, 2(56), 129–140. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-129-140>
- Storonianska, I. Z., & Benovska, L. Ya. (2023). *Nova rehionalna polityka YeS: osoblyvosti realizatsii v konteksti suchasnykh vyklykiv ta ryzykiv* [New EU regional policy: Features of implementation in the context of modern challenges and risks]. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 1(159), 3–11. <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-1-1>
- Storonianska, I. Z. (Ed.). (2020). *Funktsionalni typy terytorii yak ob'ekt derzhavnoi rehionalnoi polityky: metodychni pidkhody do identyfikatsii* [Functional types of territories as an object of state regional policy: Methodological approaches to identification]. IRD NANU. Retrieved from <https://ird.gov.ua/irdp/p20200041.pdf>
- Tur, O. V., & Yermieiev, O. V. (2025). *Identyfikatsiia problem rehionalnogo rozvytku v dovoiennomu, voiennomu ta povoiennomu periodakh* [Identification of problems of regional development in pre-war, war and post-war periods]. *Biznes Inform*, 1, 301–307. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-301-307>
- Yaroshenko, I. V., & Semyhulina, I. B. (2024). *Chynnyky vplyvu na sotsialno-ekonomichni rozvytok rehioniv (terytorii) Ukrainy v umovakh zahroz i podolannia naslidkiv viiskovoi ahresii* [Factors influencing the socio-economic development of regions (territories) of Ukraine in the face of threats and overcoming the consequences of military aggression]. *Problemy ekonomiky*, 3(61), 142–148. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-142-148>